

židovskej komunity v danom období a prostredí“ (s. 22), ktorý majorite vysvetľuje „židovský pohľad“. Autor si správne zvolil túto koncepciu, pretože si uvedomuje, že „s odstupom času dnes pri pohľade späť vieme presne určiť, čo bolo v tom-ktorom okamihu správnym rozhodnutím a akú chybu urobili... Súčasníci však problém neriešili od kancelárskeho stola. Museli sa na základe dostupných informácií a tradíciou zdedených skúseností rozhodovať tu a vtedy. Opäť je to doklad, že dobové reakcie nemožno pochopiť, keď (popri spoločenských pomeroch) nezohľadníme špecifiká jidiškajtu“ (s. 39).

Aj keď je publikácia bohatá na informácie, text dýcha a drží čitateľovu pozornosť. Autor si je vedomý, že samotné archívne dokumenty by mohli pôsobiť ako „zdanlivo suchý materiál“, a tak podklady uchopuje pôsobivou erudovanosťou a schopnosťou podávať problematiku v súvislostiach. Oceňujem, že Salner aj v tejto publikácii zostáva verný svojmu jazykovému štýlu, vďaka ktorému sa kniha číta s túžbou dozvedieť sa, čo bude ďalej, ako to dopadne... S materiálom pracuje precízne, dodržiava etiku výskumu, ktorú si téma a materiál vyžadujú. V knihe sa oplatí čítať aj bohatý

poznámkový aparát, pretože objasňuje terminológiu židovskej komunity, dopĺňa základný text a odráža aj početný zoznam archívnych prameňov.

Celkový pozitívny dojem z knihy umocňuje aj jej vizuálna stránka. Uverejnené fotografie a dokumenty majú výpovednú hodnotu k uvedenej tematike a sú vybrané tak, aby korešpondovali nielen s textom, ale zároveň aj opticky ladili s celkovou grafikou a farebnosťou knihy.

Na záver si dovoľím konštatovať, že Salnerova kniha svojím odborným a precíznym textom predstavuje významný prínos k skúmaniu židovskej problematiky, odкрýva nové témy a je hodnotným svedectvom nielen o skúmanej dobe, židovskej komunite, ale i o majorite. Verím, že sa stretne so záujmom širokého spektra čitateľskej verejnosti, etnológov, historikov, muzeológov, kulturológov, študentov, ktorí v nej nájdu inšpiratívny zdroj pre svoje štúdium a vedeckú prácu.

Autorovi gratulujem, želim veľa zdravia a pohody do ďalšej tvorivej a výskumnej práce, pretože túžime vedieť, čo bude ďalej.

Katarína Košťalová (Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, SVK)

Paul Robert Magocsi, Chrbtom k horám. Dejiny Karpatskej Rusi a karpatských Rusínov. Vydavateľstvo Universum-EU, s. r. o., Prešov 2016, 593 s.–

Autor recenzované publikácie patrí k badateľm po desiatich rokoch se intenzívne zabývajúcich historií Podkarpatskej Rusi a Rusínů. Působí jako profesor na torontské univerzitě v Kanadě, hlásí se však k rusínským kořenům a významně se

podílí na rozvoji rusínského hnutí. Odpovídá tomu i jeho bohatá publikační činnost. Tématu karpatských Rusínů věnuje kontinuálně pozornost v odborném tisku, ale rovněž v populárně zaměřených publikacích. Jeho práce, vydávané

především v angličtině, jsou zaměřeny na historická a sociolingvistická studia s důrazem na problematiku migrací. Byť anglicky píšící autor, ale daří se mu pronikat na knižní trh i s tituly v překladu do národních jazyků. Svědčí o tom anglické vydání populárně laděné knížky *The People From Nowhere* (2006), která vyšla v jazykových mutacích v ukrajinštině, rusínštině, rumunštině, slovenštině, chorvatštině, vojvodinské rusínštině, maďarštině a také česky pod názvem *Národ odnikud. Ilustrované dějiny karpatských Rusínů* (2014).

V úvodu recenzované publikace *Chrbtom k horám* Paul R. Magocsi uvádí, že formát knihy částečně připomíná vysokoškolská skripta, protože je koncipován na základě série vysokoškolských přednášek o Podkarpatské Rusi na torontské univerzitě či jinde. Jde tedy o překlad textů z anglické verze jeho rukopisů. Z nich vystavěl monografii se širokým tematickým záběrem v rozsahu více než třiceti kapitol, které lze rámcově seskupit do šesti celků. V prvním se zabývá geografickými poměry na Karpatské Rusi a sleduje vývoj osídlování tohoto území v prehistorickém období, příchod Slovanů do Karpat, formování států ve střední Evropě, a to se zřetelem k území Karpatské Rusi, jeho vztahu k Uhersku a k Polsku, a zejména pak ke karpatorusínskému národnímu obrození v souvislosti s revolučními událostmi v roce 1848. Do druhého celku je možné zařadit kapitoly o situaci karpatorusínských diaspor před první světovou válkou, o vystěhovalectví Rusínů na Balkán a hlavně do Spojených států amerických. Důraz přitom autor klade na osvětlení sociálních poměrů na Podkarpatské Rusi v průběhu první světové války a v meziválečném období.

Třetí celek tvoří kapitoly o poválečném uspořádání v Evropě a začlenění Podkarpatské Rusi do nově konstituovaného Československa. Paul R. Magocsi zde hledá

odpověď na otázky, jaké bylo postavení Podkarpatské Rusi v meziválečném Československu, sleduje dále zápasy o vlastní autonomii, formování politického života, socioekonomického vývoje, problematiku školství, kulturního života, především však národnostních a jazykových poměrů a náboženského života. V tomto kontextu je záběr rozšířen na srovnání postavení Rusínů v prešovském regionu na Slovensku, v lemkovském regionu v Polsku, v karpatorusínských diasporách v Rumunsku a v Maďarsku, Vojvodině v Jugoslávii a v USA. Autor stručně rekapituluje též národnostní složení na území Podkarpatské Rusi – vedle Rusínů tedy zastoupení jinoetnických skupin ve skladbě obyvatelstva (Maďarů, Židů, Rusů, Ukrajinců, Němců, Rumunů, Slováků a Čechů, Romů).

Krátké období autonomie Podkarpatské Rusi od října 1938 do března 1939 a další vývoj v průběhu druhé světové války, včetně přičlenění Podkarpatské Rusi do Ukrajinské sovětské socialistické republiky v roce 1945, tvoří čtvrtý celek. Následující kapitoly o postavení Zakarpatska v rámci Sovětského svazu v letech 1945 až 1991 a peripetiích Rusínů v komunistickém Československu, Lemků v komunistickém Polsku a situaci karpatorusínských diaspor v evropských i mimoevropských zemích – podobně jako po první světové válce – utvářejí pátý celek. Ten také vypovídá o podmínkách, z nichž začal po pádu komunistického režimu vyrůstat současný proces revitalizace rusínství a jeho etnické identity.

Za klíčovou lze považovat šestou část, která přináší přehled o vývoji Rusínů po revolučních událostech v roce 1989 v Československu i v Polsku a po vyhlášení samostatné Ukrajinské republiky v roce 1991. A analogicky – jako v předchozích částech – pojednává autor i o karpatorusínských komunitách v evropských zemích, USA a v Kanadě.

Struktura Magocsiho monografie sleduje periodizaci karpatorusínského vývoje od jeho počátku v evropském prostoru do současnosti. Text přitom není zatěžován poznámkovým aparátem s odkazy na zdroje, ty jsou uváděny jen sporadicky. V závěru práce je však uvedena rozsáhlá komentovaná bibliografie, k níž ovšem lze vznést výhradu, protože až na výjimky nebere totiž v potaz jinonárodní produkci k dějinám Rusínů, spoléhá hlavně na anglickojazyčnou literaturu. Je přitom známo, že Paul R. Magocsi, který působí jako vedoucí pracovník ukrajinských studií na torontské univerzitě, je také mluvčím rusínštinou a ve svých pracích využívá literární zdroje i ve slovan-ských jazycích.

Vcelku je třeba ocenit, že vlastní text knihy je zdařile vyváženým kompromisem mezi populárním a odborným výkladem. Do textu jsou včleněny v grafickém odlišení též pasáže dokumentů,

kteří osvětlují kontext historických událostí. Obohacením tématu příslušných kapitol knihy je rovněž série tři desítek map, jejichž autorem je sám Paul R. Magocsi. Didaktickému záměru vydání knihy, o němž autor v úvodu publikace informuje čtenáře, přispívá i dobrá úroveň grafického zpracování. Z hlediska jazykové úpravy nelze ale přehlédnout, že slovenský překlad obsáhlé, téměř 600 stránkové publikace trpí tu a tam stylistickými nedostatky.

Koncepčně představuje práce Paula R. Magocsiho souhrnný přehled o karpatských Rusínech. Publikace je určena odborné i širší čtenářské veřejnosti a řadí se k základní literatuře o Podkarpatské Rusi. Její přínos spočívá mimo jiné také v tom, že nově otevírá prostor pro společenskovědní diskurz – včetně etnologů – o Rusínech.

Andrej Sulitka (EÚ AV ČR, v. v. i.)

Libor Dušek, Trojí tvář Váchánu. Proměny tradičního způsobu života horalů žijících na území Afghánistánu, Tádžikistánu a Pákistánu. Filozofická fakulta UK v Praze, Praha 2016, 246 s.–

Libor Dušek patří mezi české antropology a etnology, kteří se ve svých výzkumech specializují na oblast střední Asie. V tomto regionu autor badatelsky působí již od roku 2005. V průběhu několika dlouhodobých terénních výzkumů se autorův odborný zájem zkonkretizoval na otázku sociokulturních aspektů života tzv. Váchánců. A právě toto téma Libor Dušek představuje čtenářům ve své nejnovější publikaci *Trojí tvář Váchánu*.

Váchánci, společně s Šugnánci, Rušánci, Iškašimci aj. patří mezi pamírské etnicko-jazykové skupiny, které bývají označovány za tzv. Pamírce. Příslušníci pamírských skupin žijí především v horských lokalitách pohoří Pamír a od ostatních „nepamírských“ skupin se odlišují svým náboženským vyznáním (ismá‘ílíja), jazykovou příslušností (východoiránská jazyková skupina) a určitými aspekty materiální kultury. Vlivem historických